

دانشگاه سمنان

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی تطبیقی احکام و مبانی فقهی توهین به مقدّسات با نگاهی به قوانین برخی کشورهای اسلامی

استاد راهنما:

دکتر حمید مسجد سرایی

استاد مشاور:

دکتر خسرو مؤمنی

پژوهشگر:

راضیه ادیبی

شهریور ۱۳۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تعهدنامه

اینجانب راضیه ادیبی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه سمنان، دانشکده علوم انسانی گروه الهیات تعهد می‌نمایم که محتوای این پایان‌نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از هیچ منبعی کپی برداری نشده و به پایان رسانیدن آن نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید محترم بوده است. در صورت اثبات خلاف مندرجات فوق، به تشخیص دانشگاه مطابق با ضوابط و مقررات حاکم (قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی، ضوابط و مقررات آموزشی، پژوهشی و انضباطی...) با اینجانب رفتار خواهد شد و حق هر گونه اعتراض در خصوص احقاق حقوق مکتسب و تشخیص و تعیین تخلف و مجازات را از خویش سلب می‌نمایم. در ضمن مسؤولیت هر گونه پاسخگویی به اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی و مراجع ذی صلاح (اعم از اداری و قضایی) به عهده اینجانب خواهد بود و دانشگاه هیچ گونه مسؤولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

نام و نام خانوادگی

راضیه ادیبی

۱۳۹۵/۶/۱۶

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه سمنان است.

تقدیم به پیشگاه با عظمت امام زمان (عج) که با شناخت او می توان

آخرین قله کمال و سعادت را فتح کرد و با پیروی و اطاعت از

آن وجود نازنین به سعادت دنیا و آخرت، رضوان الهی

و کمال انسانی رسید.

تشکر و قدردانی

شکر شایان نثار ایزد منان که توفیق را رفیق راهم ساخت و توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود. بر خود لازم می دانم از تمامی اساتید بزرگوار دوره کارشناسی ارشد که در طول دو سال گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده اند تقدیر و تشکر نمایم. از جناب آقای دکتر حمید مسجد سرایی که زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم؛ و همچنین از استاد فرزانه و دلسوز جناب آقای دکتر خسرو مؤمنی به عنوان مشاور که با راهنمایی های خود مرا مورد لطف قرار داده اند کمال تشکر را دارم؛ و با تشکر خالصانه خدمت همسر عزیز و دلسوزم و نیز دختران نازنینم که مرا صمیمانه و مشفقانه یاری نمودند که توانستم در مسیر علمی، با همه سختی هایش با استواری گام بردارم و به موفقیت برسم. خدایا، توفیق خدمتی سرشار از شور و نشاط همراه و همسو با علم و دانش و رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی عنایت بفرما.

راضیه ادیبی

تابستان ۹۵

چکیده

خداوند متعال که صاحب جمیع صفات و سرچشمه همه مقدسات است یکی از صفات او قدّوس است لذا هرچه را که خداوند آفریده قابل احترام و مقدس بوده و اهانت به آن نیز مذموم و ناپسند است. منظور از احترام گزاردن، ارج نهادن به آن چیزی است که نزد دیگران عزیز و گرامی است؛ آن امور ممکن است که حیثیت و موقعیت اجتماعی، اموال و از همه بالاتر باورها و اعتقادات دینی و مذهبی باشد، به طوری که اغلب، برای حفاظت و مواظبت از این آرمان های مقدس از بذل مال و جان دریغ نمی کنند. این تحقیق با بررسی در آیات و روایات و نظرات فقها و همچنین تفحص در مباحث حقوقی انجام گرفته و مشخص گردید در نظام مقدس اسلام توهین و ناسزاگویی به دیگران از نظر اخلاقی مذموم و جزء گناهان کبیره شناخته شده است زیرا اسلام برای حیثیت و شرافت افراد، اهمیت خاصی قائل می باشد. از جمله خداوند در قرآن کریم در آیه اول سوره همزه عیب جویان هرزه زبان و در آیه ۱۴۷ سوره نساء بد زبانی را مذمت فرموده است و از آن جا که جامعه ایرانی، اسلامی و تابع احکام شرعی است قوانین کیفری با تاسّی از قوانین اسلام شکل گرفته لذا برای اهانت به مقدسات، مجازات تعیین نموده که بسته به نوع آن دارای شدت و ضعف می باشد به طوری که برای سبّ النبی اشدّ مجازات یعنی اعدام در نظر گرفته شده است که نشانگر شأن و منزلت والای مقدسات در اسلام می باشد. در این نوشتار به بررسی تطبیقی این موضوع در نظام حقوقی "اسلام"، "حقوق کیفری ایران" و "برخی کشورهای اسلامی" پرداخته ایم.

کلید واژه ها: مقدّسات - توهین - سبّ - شتم

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات تحقیق	
۱-۱- بیان مسأله	۵
۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق	۸
۱-۳- اهداف تحقیق	۹
۱-۴- سؤالات تحقیق	۹
۱-۵- فرضیه های تحقیق	۱۰
۱-۶- کاربرد نتایج تحقیق	۱۰
۱-۷- پیشینه تاریخی	۱۱
۱-۸- روش تحقیق	۱۲
۱-۹- ابزار گردآوری اطلاعات	۱۳

فصل دوم : مفهوم شناسی و مباحث مقدماتی

۲-۱- مفهوم شناسی	۱۵
۲-۱-۱- مفهوم سبّ	۱۵
۲-۱-۲- مفهوم شتم	۱۶
۲-۱-۳- مفهوم اهانت	۱۶
۲-۱-۴- مفهوم مقدسات	۱۸
۲-۱-۵- مفهوم مقدسات اسلام	۱۹
۲-۲- مصادیق اهانت	۲۰
۲-۳- مصادیق مقدسات اسلام	۲۱
۲-۴- توهین به مقدسات در قرآن	۲۸
۲-۵- توهین به مقدسات در روایات	۳۲

۲-۶- قلمرو توهین به مقدسات از دیدگاه شیعه ۳۶

۲-۷- قلمرو توهین به مقدسات از دیدگاه سایر مذاهب اسلامی ۳۹

فصل سوم: حکم توهین به مقدسات اسلامی در فقه فریقین و حقوق موضوعه

۳-۱- جرم انگاری توهین به مقدسات و فلسفه آن ۴۲

۳-۲- مطلق توهین از نظر اخلاقی و شرعی ۴۵

۳-۳- حکم توهین به مقدسات در فقه امامیه ۴۶

۳-۳-۱- توهین به خدا، پیامبر(ص) و سایر انبیاء ۴۷

۳-۳-۲- توهین به ائمه معصومین (ع) ۵۰

۳-۳-۳- توهین به حضرت زهرا، مادر و دختران و همسران پیامبر ۵۲

۳-۳-۴- توهین به اصحاب و یاران پیامبر(ص) ۵۴

۳-۳-۵- توهین به کتب آسمانی (قرآن، انجیل و تورات) ۵۵

۳-۳-۶- توهین به مکان های مقدس ۵۸

۳-۳-۷- توهین به زمان های مقدس ۶۱

۳-۳-۸- توهین به شخصیت های اسلامی ۶۲

۳-۴- حکم توهین به مقدسات در فقه اهل سنت ۶۴

۳-۴-۱- توهین به خدا و قرآن و کتب آسمانی دیگر ۶۴

۳-۴-۲- توهین به پیامبر(ص) و انبیاء الهی ۶۵

۳-۴-۳- توهین به صحابه و عایشه همسر پیامبر ۶۷

فصل چهارم: اهانت به مقدسات در نظام حقوقی برخی کشورها

۴-۱- حکم توهین به مقدسات به معنای عام ۷۰

۴-۲- در نظام حقوقی ایران ۷۱

۴-۲-۱- قوانین مربوط به اهانت در ایران ۷۱

۴-۲-۱-۱- اهانت به اشخاص حقیقی ۷۱

۴-۲-۱-۲- توهین به اشخاص حقوقی ۷۱

۴-۲-۱-۳- توهین به مقدسات اسلام و پیامبر و ائمه ۷۲

- ۴-۲-۱-۴- توهین به امام و مقام رهبری ۷۲
- ۴-۲-۱-۵- اهانت به مهمانان و سران کشور های خارجی ۷۲
- ۴-۲-۲- عناصر تشکیل دهنده جرم توهین ۷۳
- ۴-۲-۲-۱- عنصر مادی ۷۳
- ۴-۲-۲-۲- عنصر معنوی ۷۵
- ۴-۲-۲-۲-۱- علم به توهین آمیز بودن عمل و علم به مقدسات ۷۶
- ۴-۲-۲-۲-۲- قصد توهین ۷۷
- ۴-۲-۲-۳- عنصر قانونی ۷۸
- ۴-۲-۳- تحلیل مواد ۵۱۳ و ۵۱۴ قانون مجازات اسلامی ۸۰
- ۴-۳- در نظام حقوقی کامن لا ۸۳
- ۴-۴- در نظام حقوقی مصر ۸۶
- ۴-۵- در نظام حقوقی عراق ۸۶
- ۴-۶- در نظام حقوقی اندونزی ۸۷
- ۴-۷- در نظام حقوقی امارات ۸۷
- ۴-۸- در نظام حقوقی افغانستان ۸۷

فصل پنجم: روش اثبات توهین و اجرای مجازات توهین کننده به مقدّسات

اسلام

- ۵- روش اثبات توهین و اجرای مجازات توهین کننده به مقدّسات اسلام ۹۱
- ۵-۱- راه اثبات سبّ ۹۱
- ۵-۲- مجازات توهین کننده از نظر فقهای مذاهب ۹۲
- ۵-۳- مجازات توهین کننده از منظر حقوق موضوعه ۹۶

فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهاد ها

- ۶-۱- نتایج تحقیق ۹۹
- ۶-۲- خلأهای قانونی جرم اهانت به مقدسات در قوانین ایران ۱۰۱
- ۶-۳- پیشنهادها ۱۰۲

منابع و مراجع پایان نامه

فهرست منابع و مآخذ فارسی ۱۰۵

فهرست منابع و مآخذ عربی ۱۰۸

احترام گزاردن به افراد یکی از اصول مسلم تربیت و رشد فرهنگی و لازمه ایجاد روحیه نوع دوستی و تحکیم مبانی اخلاقی و استقرار روابط صمیمانه و حسن همجواری هر انسان است و لذا بدون تردید عدم رعایت این خصلت پسندیده، موجب بروز اختلافات، کدورت ها و دشمنی ها و احتمالاً جنگ های کوچک و بزرگ بین افراد یک جامعه یا افراد جوامع مختلف می شود.

احترام به افراد بشر، اعم از مسلمان و غیر مسلمان، اصلی است که همواره آموزه های دینی و آموزگاران بزرگ بشر و پیشوایان دین بر آن تاکید داشته اند و تکیه بر باورهای مشترک ادیان را طریق گردهمایی و همبستگی اجتماعات بشری، قلمداد نموده اند. «قل تعالوا الی کلمه سواء بیننا و بینکم...»^۱

منظور از احترام گزاردن، محترم شمردن آن چیزی است که نزد دیگران عزیز است و به آن تعلق خاطر دارند. این چیز ممکن است حیثیت و موقعیت اجتماعی، اموال، سلامت جسمانی و جانی افراد و از همه بالاتر اعتقادات مذهبی انسان ها باشد که نزد مردم، عزیزترین چیز است به طوری که اغلب برای حفظ آن از جان و مال خود هم دریغ نمی نمایند.

در نظام حقوقی اسلام و در قرآن مجید، توهین و دشنام به عنوان گناه کبیره به شمار می رود و علاوه بر دارا بودن کیفر دنیوی و عذاب، مورد لعن و انزجار خداوند تبارک و تعالی قرار گرفته است آن جا که می فرماید: «لا یُحِبُّ اللهُ الجَهرَ بالسوء من القولِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَکانَ اللهُ سَمیعاً عَلِیماً»^۲ ترجمه: خداوند دوست نمی دارد که کسی با گفتار زشت و به عیب خلق، صدایش را بلند کند مگر آن که ظلمی به او رسیده باشد که خداوند دانا و شنواست.

رعایت حقوق طبیعی انسان ها، وظیفه دینی در آموزه های اسلامی است. بهترین بیان در این مقام را می توان در عهدنامه سیاسی حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر مشاهده کرد که پیروان ادیان غیر اسلام، نیز هم نوع و سزاوار احترام و محبت

۱- قرآن کریم، حدید، ۲۵، ترجمه مهدی الهی قمشه ای.

۲- نساء، ۱۴۸، ترجمه و شرح حاج سید علینقی فیض الاسلام.

محسوب می شوند. آن جا که می فرماید: «ای مالک، مهربانی و محبت ورزیدن و لطف به رعیت را پوشش دل خود قرار ده و با آنان، چونان حیوان درنده مباش که خوردنشان را غنیمت شماری؛ زیرا رعیت دو دسته اند: یا برادر ایمانی تو هستند و یا نظیر تو در آفرینش.»^۱

حمایت از حیثیت، شرف و کرامت انسانی و معنوی بشر از دیر زمان مورد توجه ادیان الهی و قوانین موضوعه بشری قرار گرفته و هرگونه ستیز و تعرض به حیثیت، شرافت و مقام روحانی انسان تحت عناوینی همچون: افتراء، قذف، توهین اشخاص و نظایر آن قابل تعقیب کیفری و مستحق جزاء و عقوبت اخروی یا مجازات دنیوی شناخته شده است. در مجمع القوانين حمورابی^۲ که به عنوان کهن ترین قانون موضوعه بشر قلمداد شده است^۳ در قانون یونان و روم قدیم افتراء و بهتان، جرم تلقی گردیده و مجازات مفتری در پاره ی اوقات مرگ بوده است. در قوانین زرتشت که بر سه پایه گفتار نیک، کردار نیک و پندار نیک، استوار بوده است. و در ایران باستان و ساسانیان دروغ گوئی، سخن چینی و دشنام از اعمال مذموم و ناپسند معرفی گردیده است.

در آموزه های دینی اسلام، بداندیشی، سوءنیت، کج اندیشی، غیبت^۴، بهتان، سخن چینی^۵ و... از جمله گناهان کبیره و مخالف شرافت و کرامت انسانی یاد شده و در زشتی غیبت و بر چسب عیبی که در دیگری نیست به عنوان خوردن گوشت برادر قلمداد گردیده که هر انسانی از آن نفرت دارد.^۶ از نسبت دادن کار خلاف عفت و اخلاق و انتساب ناروای زنا و لواط به دیگری تحت عنوان «قذف» به شدت منع نموده و آن را جرم دانسته است و نسبت دهنده مستحق هشتاد تازیانه می باشد.^۷

۱- نهج البلاغه، ۱۳۲۶: نامه ۵۳.

۲- پادشاه بابل که قرن ها قبل از میلاد مسیح امپراطوری بابل را بنیان گذاری نموده است.

۳- محمد آشوری، «عدالت کیفری»، مجموعه قوانین کیفری، چاپ اول، (تهران: گنج دانش، ۱۳۷۶)، صص ۸۹-۹۱.

۴- حجرات، ۱۱ و ۱۲.

۵- قلم، ۱۱ و ۱۲.

۶- حجرات، ۱۲.

۷- محمد حسن نجفی، جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام، چاپ سوم، (تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۲)، ج ۴۱، ص ۴۰۲.

اسلام برای ادیان الهی، احترام بسیار زیادی قائل است؛ حال اگر این توهین و دشنام به مقدّسات و آرمان های دینی صورت پذیرد موجب مجازات بیشتری برای توهین کننده خواهد بود؛ چرا که به مقدّسات یک جامعه توهین نموده و آن را مورد تحقیر و استهزاء قرار داده است.

پیش درآمد مکتب غنی اسلام، گرایش توأم با تفکر و پذیرش آمیخته با استدلال است. از این رو با چنین پیش درآمدی، تزلزل در عقیده و روی گردانی از حقیقت آشکار دین پذیرفتنی نیست؛ به خصوص که این انکار و ارتداد توأم با اعلام صریح مواضع و تشویش سایر افکار باشد. بنابراین، سنگینی مجازات مرتد را می توان با چنین نتیجه گیری توجیه نمود.

این پایان نامه در شش فصل تدوین شده است؛ شامل:

فصل اول: کلیات تحقیق، شامل: بیان مسئله، اهمیت و ضرورت سؤال های تحقیق، روش تحقیق، ابزار پژوهش، چگونگی انجام پژوهش و محدودیت های آن می باشد.
فصل دوم: شامل تعریف سبّ، شتم و اهانت و نیز مصادیق اهانت، هم چنین تعریف و مصادیق مقدّسات اسلام و توهین به آن ها در قرآن و روایات مورد بررسی قرار می گیرد.

فصل سوم: به بررسی حکم توهین به مقدّسات اسلامی در فقه فریقین و حقوق موضوعه پرداخته شده است.

فصل چهارم: به بررسی اهانت به مقدّسات در نظام حقوقی برخی کشورها پرداخته شده است.

فصل پنجم: در این فصل، روش اثبات و اجرای مجازات توهین کننده به مقدّسات اسلامی از نظر فقهای مذاهب و از منظر حقوق موضوعه مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل ششم: نتیجه گیری پژوهش و بررسی خلأهای قانونی و پیشنهادهایی که در این رابطه ارائه شده است.

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- بیان مسأله

دین مبین اسلام نسبت به رعایت حقوق همه افراد و حتی حیوانات حساسیت نشان می‌دهد و طبیعی است که چنین مکتبی نسبت به توهین به یکی از اصول مسلم خود مثل نبوت که تجلی متعالی آن در پیامبر رحمت(ص) نمود یافته حساسیتی شگرف دارد و مجازات هر عملی را خداوند متناسب با قبح آن و پیامدهای ناگوار آن تعیین می‌کند.

منظور از مقدسات اسلامی در درجه اول ذات باریتعالی و پس از آن اشخاص، مکان‌ها و زمان‌های مقدس هستند که از لحاظ موازین دین اسلام، مقدس و قابل احترام محسوب می‌شوند، مثل وجود گرانقدر پیامبر اسلام و ائمه معصومین و فاطمه زهرا علیها السلام و سایر پیامبران، قرآن کریم، کعبه، مزار پیامبر و امامان علیهم السلام، مساجد، روز جمعه و شب قدر و اعیاد مذهبی.

البته در یک ضابطه کلی می‌توان گفت: «هر آن چه که از دیدگاه اسلام در شمار مسائل ضروری و قطعی قرار گیرد توهین به آن، جرم است اگر چه از نظر میزان مجازات با هم تفاوت دارند.»^۱

در برخی موارد، افراد قداست جان خود را از دست می‌دهند؛ به نحوی که اگر فردی به حیات آن‌ها تعدی کند مسئولیتی نخواهد داشت؛ از جمله مواردی که در صورت تعدی به حیات آدمی، مرتکب، مبری از قصاص نفس و دیه می‌شود، زمانی است که شخصی مرتکب جرمی گردد که مجازات آن سلب حیاتش باشد؛ مثل ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی که قانونگذار اعدام را برای سب کننده پیامبر، صلی الله علیه و آله، یا ائمه علیهم السلام در نظر گرفته است؛ علت عمده شدت کیفر سب نبی و ائمه علیهم السلام این است که شخصیت پیامبر(ص) و ائمه علیهم السلام، در جامعه اسلامی به گونه‌ای است که

۱- سید محمد حسن موسوی بجنوردی، القواعد الفقهیة، چاپ دوم، (قم: انتشارات اسماعیلیان، ۱۴۱۰ق)، ج ۵، ص ۲۵۵.

نظام عقیدتی فرد فرد جامعه اسلامی، متوقف بر احترام به این افراد است؛ به طوری که آن‌ها در اعتقاد هر مسلمان، از عصمت و قداست و الگو بودن برخوردارند و در سایه پیروی از آنان است که آحاد ملت مسلمان به سعادت دنیا و آخرت می‌رسند؛ لذا اهانت به پیامبر(ص) و ائمه علیهم‌السلام، معنایش آن است که پایه‌های اعتقادی مسلمانان تحت تأثیر قرار می‌گیرد و «از یک جهت، این کار بدتر از کشتن دیگری است؛ زیرا زوال یک فرد، فقط مربوط به سعادت همان فرد است؛ اما اهانت به پیامبر(ص) یا ائمه علیهم‌السلام، آرامش و احساس سعادت کل مسلمانان شیعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد.»^۱

علاوه بر این، از دیدگاه بسیاری از فقهای شیعه و اهل سنت، توهین به سایر پیامبران الهی علیهم‌السلام نیز جرم محسوب می‌شود. اما در نظام حقوقی "کامن لا" فقط نسبت به مقدسات دین مسیحیت، حمایت‌های حقوقی اعمال گردیده و سایر ادیان الهی مورد پشتیبانی قانونی قرار نگرفته‌اند.

شهید ثانی از جمله فقهای است که اهانت به سایر انبیای الهی را نیز مانند توهین به پیامبر گرامی اسلام مستحق مجازات دانسته است.^۲

به اعتقاد ایشان اهانت به دیگر پیامبران الهی بدین جهت ممنوع است که لزوم احترام به انبیای الهی و گرامی‌داشت آنان از ضروریات اسلام است و بنابراین، دشنام به آنان موجب ارتداد است.^۳

به نظر می‌رسد لازمه این تعلیل منطقی در کلام شهید ثانی آن است که توهین به سایر مقدسات ادیان الهی که از مقدسات ضروری اسلام محسوب می‌گردد، نیز ممنوع باشد.

دیگر مذاهب اسلامی، در خصوص گستره مفهوم توهین به مقدسات و سایر شرایط مربوط به آن با مذهب شیعه اختلاف زیادی ندارند. بنابراین، فقهای سایر مذاهب اسلامی هم غالباً توهین به مقدسات را شامل توهین به سایر پیامبران الهی نیز

۱- سید محمد حسینی شیرازی، الفقه، چاپ دوم، (بیروت: دارالعلوم، ۱۴۰۹ق)، ص ۳۸۷.

۲- شهید ثانی، مسالک الافهام الی تنقیح شرایع الاسلام، چاپ چهارم، (قم: انتشارات بصیرتی، ۱۴۱۳ق)، ج ۱، ص ۱۵۸.

۳- شهید ثانی، الروضه البهیه فی شرح اللعه دمشقیه، چاپ چهارم، (قم: دار الهادی للمطبوعات، ۱۴۰۳ق)، ج ۹، ص ۱۹۴.

دانسته‌اند و در منابع روایی آنان نیز در این خصوص روایاتی بدین مضمون نقل شده است که هر گاه کسی به انبیای الهی توهین نماید مستحق قتل است.

از مجموع مطالب می‌توان دریافت که حقوق اسلامی در مقایسه با کامن لا، در خصوص مجرمین توهین به مقدسات، تبعیضی نسبت به غیر مسلمانان (کفار ذمی) روا نداشته؛ بلکه در قیاس با مسلمانان در حق آنان نوعی انعطاف و تضعیف در مجازات روا داشته که این موضوع نیز از دیدگاه حقوق بشر قابل توجه است. اما جرم ارتداد اساساً اختصاص به مسلمانان دارد و ارتباطی با غیر مسلمان ندارد. مگر بر مبنای این نظریه که تغییر سایر ادیان الهی نیز به دین دیگری غیر از اسلام ممنوع است که البته این دیدگاه در میان فقهای شیعه چندان مورد توجه قرار نگرفته است.

شهید ثانی در شرح لمعه شهید اول می‌فرماید: قتل سبّ به هر کسی که بر آن اطلاع پیدا نماید جایز است و اختصاص به شخص خاصی ندارد و نیز همان طور که مرحوم مصنف فرموده‌اند: در قتل وی نیاز به کسب اذن از امام معصوم علیه السلام و یا حاکم نیست؛ ولی شرط است که از قتل وی بر نفس یا مال خود یا مؤمن دیگری خوف و هراسی نباشد. لذا سبّ و دشنام به ایشان، ارتداد محسوب می‌گردد.^۱

امام خمینی رحمته الله علیه در تحریر الوسیله می‌فرماید: «کشتن دشنام دهنده به پیامبر بر شنونده آن واجب است، هر گاه در اجرای آن بر جان یا ناموس یا مال خود یا جان و ناموس و مال مسلمان دیگری بیم نداشته باشد.»^۲

اکثر فقهای اهل سنت دشنام به رسول خدا را و به هر پیغمبر از پیغمبران را کفر دانسته و گفته‌اند دشنام دهنده بدین وسیله از ملت اسلام خارج می‌شود و به کفار ملحق می‌شود و طبعاً احکام ارتداد در باره او اجراء می‌شود.^۳

در ناسزا شنیدن بر بعضی ائمه نیز حکم همین است و در این که صدیقه طاهره علیها السلام ملحق به آن حضرات باشد، وجهی است که اگر ناسزای به آن حضرت به ناسزای بر پیغمبر برگشت کند، بدون شک کشتن او واجب است.^۱

۱- شهید ثانی، الروضه البهیة فی شرح اللعنه دمشقیه، چاپ چهارم، (قم: نشر علمیه، ۱۳۶۹)، ج ۲، ص ۲۱۵.

۲- سید روح الله موسوی خمینی، تحریر الوسیله، چاپ دوم، (تهران: دارالعلم، ۱۳۶۶)، ج ۲، ص ۴۳۷.

۳- محمد بن علی بن محمد شوکانی، بی تا، نیل الاوطار، چاپ دوم، (قاهره: شرکه مکتبه)، ج ۷، ص ۳۸۰.

از نظر قانون مجازات اسلامی سَابَّ النبی نیز مجازات هایی دارد به طوری که در ماده ۵۱۳ می گوید: «هرکسی به مقدسات اسلام و یا هر یک از انبیاء یا ائمه طاهرین یا حضرت زهرا علیها السلام اهانت کند اگر مشمول سَابَّ النبی باشد اعدام می شود و در غیر این صورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد.»

اجرای مجازات در حقوق اسلام قاعدتا باید طی مراحل خاص و با آیین دادرسی ویژه ای توسط حکومت اسلامی صورت گیرد و آنگاه که جرم مربوط به حق الله باشد؛ این اصول و آیین دادرسی به نهایت دقت و سخت گیری به نفع متهم منجر می شود به ویژه از نظر شرایط و ادله اثبات جرم، ولی با وجود این در خصوص جرم دشنام به پیامبر و ائمه علیهم السلام، مشهور فقهای شیعه بر این عقیده اند که شنونده دشنام (و نه هر کسی)، بدون اذن حاکم می تواند مجازات را در حق چنین مجرمی اعمال نماید.

این تحقیق بر آن است تا با روش تطبیقی ضمن روشن ساختن مفهوم و مصادیق مقدسات اسلام، توهین به آن را در قرآن و روایات بررسی کرده و نیز حکم توهین به مقدسات را در فقه فریقین و نظام حقوقی برخی کشورهای اسلامی تبیین کرده و کیفیت آن را توضیح دهد.

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به مطالبی که در مقدمه و بیان مسأله پژوهش گفته شد، می توان به اهمیت و ارزش این تحقیق پی برد. در سال های اخیر در پاره ای از کشورهای اصطلاح متمدن اروپایی شاهد هجمه بعضی از مطبوعات آن کشورها در جهت حمله به مقدسات اسلام به خصوص پیامبر عظیم الشان بوده ایم. دولت مردان این کشورها به بهانه دموکراسی و آزادی، هیچ عکس العملی نسبت به این موضوع نشان نداده بلکه با اعمالشان بیشتر باعث جری شدن این گونه روزنامه نگاران هتاک شده اند. مسلمانان نیز عکس العمل چندان جدی از خود نشان نداده اند. اعلام انزجار و برپایی چند راهپیمایی آرام و آتش زدن پرچم کشور هتاک تأثیر چندان ندارد و اگر همان

زمانی که امام راحل فتوای مرگ سلمان رشدی را صادر فرمود حکم، اجرا می گردید دیگر کسی جرأت هتّاکی به ساحت مقدس پیامبر(ص) را نداشت.

هجمه های دین ستیزان و دشمنان اسلام به مقدسات مذهبی از یک سو و عدم برخورد و مقابله جدی با متجاوزان به حریم مقدس دین مبین اسلام از سوی دیگر که بخشی از آن به خلأهای قانونی و جامع نبودن قوانین جزایی کشورها برمی گردد موجب گردید که با تحقیق و پژوهش و بررسی تطبیقی جرم اهانت به مقدسات اسلامی، شاید بتوان بخشی از این خلأها را پر کرد و امید است زمینه ای برای توجّه بیشتر قانونگذاران به این امر مهم در فقه اسلامی باشد.

۱-۳- اهداف تحقیق

هدف های تحقیق و پژوهش حاضر عبارتند از:

- * آشنایی با مبحث اهانت به مقدسات
- * شناخت برخی مستندات و استدلال های فقهی موضوع
- * لزوم وضع قوانین تکمیلی و اشاره نمودن به خطوط قرمز مقدسات در جامعه
- * وجوب پیگیری های بین المللی به منظور تدوین قوانین لازم الاجرا در راستای حفظ و صیانت از مقدسات ادیان و تشکیل دادگاه بین المللی جهت مجازات اهانت کنندگان به مقدسات اسلامی

۱-۴- پرسش های تحقیق

- * احکام و مستندات اهانت به مقدّسات مذهبی در فقه امامیه چیست؟
- * احکام و مستندات اهانت به مقدّسات مذهبی در مذاهب اربعه اهل سنت چیست؟
- * تا چه اندازه در حقوق موضوعه ایران به موضوع اهانت به مقدسات اسلامی پرداخته شده است؟
- * آیا میان احکام و مستندات این موضوع در فقه شیعه و اهل سنت تفاوتی وجود دارد؟